

Kommunal- og moderniseringsministeren

Stortingets kommunal- og forvaltningskomite
0026 OSLO
0026 OSLO

Deres ref
2021/1426

Vår ref
21/2062-10

Dato
3. mai 2021

Dokument 8:166 S (2020-2021) Representantforslag fra Per Espen Stoknes om å bedre barns utearealer og oppvekstmiljø

Regjeringen er opptatt av at alle byer og tettsteder skal være gode steder å bo og leve. De aller fleste barn i Norge har gode oppvekstmiljø med tilgang på gode utearealer. Regjeringen er også opptatt av at befolkningsveksten i byer og tettsteder først og fremst skjer gjennom fortetting og transformasjon. Vi vet at det er en utfordring mange steder å øke tettheten uten at det går utover tilgjengeligheten til gode og varierte uteområder. Regjeringen mener utbygging ikke skal gjøre byer og tettsteder mer sårbare for klimaendringer, medføre at barn og unges oppvekstmiljø blir dårligere eller redusere befolkningens tilgjengelighet til grønne områder.

Det er kommunene som har hovedansvaret for å sikre og balansere ulike hensyn gjennom sin planlegging. Staten gir hvert fjerde år ut *Nasjonale forventinger til regional og kommunalplanlegging*. Denne peker på en rekke hensyn og interesser som det er viktig at kommunene ivaretar i sin planlegging, blant annet uteområder, spesielt for barn og unge. Kommunene har både ansvar for og handlingsrom til å utvikle gode lokalsamfunn og boligområder, sikre god arkitektur, og stimulere til fysisk aktivitet og et miljø som bidrar til god helse. Parker, plasser, gater og grøntområder er viktige for å skape attraktive byer og tettsteder der befolkning trives. Tilgang til grønne områder nær barnehager, skoler og andre institusjoner er viktige hensyn som kommunen skal ivareta gjennom arealplanleggingen.

Forslag nr. 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om «barnas arbeidsmiljølov», som stiller krav til alle skolers og barnehagers utearealer, inkludert størrelse, kvalitet, innhold, sollys, luftkvalitet og andel natur. For alle nye prosjekter bør det minimum stilles krav om 25 kvadratmeter uteareal per barn i barnehager og 30 kvadratmeter per elev i grunnskoler. I de tetttest

bebygde delene av byene bør kravet være minimum 18 kvadratmeter per elev i grunnskolen og 15 kvadratmeter per barn i barnehager. For eksisterende skoler og barnehager som ikke møter disse kravene, skal det lages kommunale handlingsplaner for å nå kravene.

Svar:

Regjeringen er opptatt av at alle barn skal ha en barnehage- og skolehverdag med rom for trygg utfoldelse, lek og læring. Uteområdet skal ha mange ulike funksjoner. Her skal barna og elevene få leke og være sammen med hverandre, men uteområdene er også opplæringsarenaer og et sted der de kan bruke kroppen sin og være aktive. Uteplassene skal være fristeder der barna skal kunne bevege seg fritt. I tillegg fungerer mange skoler og barnehager også som rekreasjonsområder for nærmiljøet utenfor barnehage- og skoletiden.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. inneholder krav til utforming og innredning av lokaler og uteområder i § 9. Forskriften inneholder også krav til blant annet inneklima og både lydforhold og belysning inne og ute. I veilederne til forskriften er det gitt anbefalinger om størrelse på uteareal. I barnehagene bør utearealet som minstemål være seks ganger så stort som inne-arealene, det vil si cirka 24 kvadratmeter per barn over tre år og om lag 33 kvadratmeter for barn under tre år. Ved behandling av søknad om godkjenning av en barnehage, vurderer kommunen eiers arealnorm som en del av egnethetsvurderingen. På skoleområdet foreligger generelle anbefalinger på minimum nettoareal per elev på 50 kvadratmeter justert etter skolestørrelse og beliggenhet, mens det for nye skoler er gitt anbefalinger om samlet minimumsareal for elevene. Veilederen legger også til grunn at skolenes uteareal skal gi elevene mulighet til både fysisk og sosial aktivitet.

Areal i seg selv vil ikke være nok til å ha et tilfredsstillende uteområde. Regjeringen ønsker å ha et regelverk som er fleksibelt på hvordan man kan oppfylle kravene til et tilfredsstillende uteområde, fremfor å innføre en absolutt arealnorm. Variert tilrettelegging og organisering av bruken av arealene er minst like viktig, og dette er også beskrevet i veilederne. Skoledagen bør organiseres slik at elevene sikres god tilgang til apparater og aktivitetsområder. Dette kan eksempelvis gjøres ved å regulere tilgangen mellom trinn og klasser, eller ved at uteområdet disponeres i ulike tidsrom. Uteområdene skal tilpasses barn og elever med ulike alder, funksjonsnivå og interesser. De bør gi mulighet for motoriske utfordringer, variert lek og aktiviteter, mulighet til avslapning og rekreasjon, og trær og planter som skaper et trivelig og spennende uteområde.

Når man regner ut arealet på uteområdet, kan man også regne med tilleggsareal i rimelig nærhet som barnehagen/skolen disponerer på dagtid, som for eksempel idrettsanlegg, skog og utmark. Ved å vektlegge dette i tillegg til barnehagens eller skolens eget areal, bidrar det til at vi kan ha barnehager og skoler nær der barna og elevene bor, også i sentrumsnære områder i storbyene.

Forslag nr. 2

Stortinget ber regjeringen legge fram nasjonal statistikk over størrelsen, kvaliteten og innholdet i utearealene for norske skoler og barnehager.

Svar:

Kunnskapsdepartementet innhenter ikke nasjonal statistikk over størrelse, kvalitet og innhold vedrørende utearealer for skoler og barnehager. Innhenting av detaljert informasjon om utearealene ved alle landets skoler og barnehager vil være ressurskrevende, og innrapportering fra kommunesektoren må avveies mot blant annet den økte administrasjon dette vil medføre. Kunnskapsdepartementet har ikke planer om å sette i gang en slik innhenting på det nåværende tidspunkt.

Forslag nr. 3

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake med forslag til en nasjonal handlingsplan for oppgradering av utearealer i eksisterende skoler og barnehager. Handlingsplanen bør ta utgangspunkt i kvalitetskravene som foreslått i «barnas arbeidsmiljølov».

Svar:

Regjeringen har merket seg forslaget om en nasjonal handlingsplan for oppgradering av utearealene ved barnehager og skoler. En nasjonal handlingsplan antas å være svært ressurskrevende, og det må forventes krav om at staten skal dekke kostnadene. Ettersom forslaget synes å ha store budsjettmessige konsekvenser, må et slikt forslag behandles i de ordinære budsjettprosessene. Regjeringen har ikke planer om å gjennomføre et slikt tiltak på det nåværende tidspunkt. Det er skoleeier og barnehageeier som har ansvaret for å oppfylle kravene til utearealer i forskriften om miljørettet helsevern og kravene til det fysiske barnehage- og skolemiljøet i barnehageloven og opplæringsloven. Det er dermed opp til kommunene å prioritere dette innenfor de rammene man har lokalt.

Forslag nr. 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om utfasing av gummi- og plastdekker i alle skoler, barnehager og lekeplasser. Asfalt og kunstige dekker bør så langt som mulig erstattes med naturlige og giftfrie materialer.

Svar:

Kommunen har ansvar for utearealet ved kommunaleide skoler, barnehager og lekeplasser. Private barnehage- og skoleeiere har ansvaret for det som er privateid. Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr inneholder konkrete krav til lekeplasser.

Lekeplassutstyr skal være utformet, konstruert og plassert slik at risikoen for at brukere skades på grunn av fall fra utstyret, er redusert til et minimum. For at lekeplassutstyr med fallhøyde på over 60 cm skal kunne tas i bruk, må utstyrets fallunderlag være støtdempende. Forskriften § 8 stiller krav om at lekeplassutstyr ikke skal inneholde, avgi eller danne stoffer og produkter som er klassifisert som helsefarlige i en slik konsentrasjon eller form at de kan medføre helsefare for barn. Resirkulert gummi og plast kan inneholde kjemiske stoffer som

er helse- og miljøfarlige, samtidig er en rekke stoffer regulert i slike produkter. I tillegg stiller aktsomhetsplikten og substitusjonsplikten i produktkontroll-loven krav til tilbyder/eier mht. vurdering av helse- og miljøfare ved produktet før det legges. Hvis farlige stoffer er til stede i falldekker betyr ikke det automatisk at miljø eller mennesker blir eksponert, siden stoffene ikke nødvendigvis lekker ut av materialet. For at barn skal eksponeres, må stoffene eventuell tas opp via hud, munn eller lunger.

En utfasing av eksisterende gummi- og plastdekker i tillegg til erstatning av asfalt og kunstige dekker, vil være svært ressurskrevende, og det må forventes krav om at staten skal dekke kostnadene. Ettersom forslaget må antas å ha store budsjettmessige konsekvenser, må et slikt forslag behandles i de ordinære budsjettprosessene. Regjeringen har ingen planer om å gjennomføre et slikt tiltak på det nåværende tidspunkt.

Forslag nr. 5

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til en støtteordning for oppgradering og utvidelse av skolars og barnehagers utearealer.

Svar:

Regjeringen har merket seg forslaget om å foreslå en slik støtteordning. Det er skoleeier og barnehageeier som har ansvaret for å oppfylle kravene til utearealer i forskriften om miljørettet helsevern og kravene til det fysiske barnehage- og skolemiljøet i barnehageloven og opplæringsloven. Det er dermed opp til kommunen å prioritere dette innenfor de rammene man har lokalt. En støtteordning vil innebære avveininger opp mot ansvaret eier har og opp mot andre formål når det gjelder fordeling av statlige midler til skoler og barnehager. Ettersom forslaget må antas å ha store budsjettmessige konsekvenser, må et slikt forslag behandles i de ordinære budsjettprosessene.

Forslag nr. 6

Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake med forslag til en tilskudds- og/eller låneordning, for eksempel gjennom Husbanken, for å finansiere kommunale strategiske tomtekjøp i pressområder i byene, levekårsutsatte bydeler og områder for byutvikling.

Svar:

Kommunene står fritt til å kjøpe tomter i tråd med sine behov og strategiske vurderinger. De har tilgang til lån både i markedet og i Kommunalbanken for å finansiere tomtekjøp. Vilkårene for lån i Kommunalbanken ligger nær vilkårene i Husbanken. Jeg mener derfor at det ikke er behov for en egen låne- eller tilskuddsordning i Husbanken for å finansiere kommunale tomtekjøp. Husbankens rolle er å være et supplement, og ikke en konkurrent, til andre banker.

Forslag nr. 7

Stortinget ber regjeringen sørge for at forsøksordningen med fritidskort utvides til en nasjonal fritidskortordning for barn og unge i alderen 6–18 år, i tråd med Granavolden-plattformen og Fritidserklæringen, og at grunnbeløpet vurderes utvidet for aldersgruppen 13–18 år.

Svar:

Regjeringen har siden 2019 utredet og igangsatt et prøveprosjekt med fritidskortordninger for barn fra 6 til fylte 18 år, som kan benyttes til å dekke deltakeravgifter på faste, organiserte fritidsaktiviteter. Målet med fritidskortet er at flere barn og unge i alderen 6 til 18 år får mulighet til å delta i fritidsaktiviteter. Prøveprosjektet følgeevalueres.

I 2019 ble det satt i gang et pilotforsøk i Arendal og Vadsø kommune, og fra høsten 2020 ble 10 nye kommuner inkludert i prøveprosjektet. I budsjettet for 2021 er det avsatt totalt 180 mill. kroner til prosjektet, og etter sommeren skal prøveprosjektet utvides med ytterligere 12 kommuner. Det er foreløpig lagt opp til at prøveprosjektet skal fortsette frem til sommeren 2022.

I prøveprosjektet er den statlige finansieringsandelen på inntil 1000 kroner per barn per halvår. Kommunene oppfordres til å legge på ekstra midler lokalt, enten ved hjelp av kommunale midler eller ved støtte fra næringsliv og andre givere. I prøveprosjektet er det opp til kommunene hvordan den lokale finansieringsdelen skal fordeles på barna i målgruppen. Kommunene kan eksempelvis velge å målrette den lokale andelen mot barn i lavinntektsfamilier, eller oppjustere beløpet for bestemte aldersgrupper.

Sluttrapporten for følgeevalueringen av første del av prøveprosjektet vil foreligge i oktober. Evalueringen skal blant annet se på implementeringen av ordningen, måloppnåelse i deltakerkommunene, effekter på priser på aktivitetene og potensialet for medfinansiering. På denne måten vil regjeringen innhente kunnskap om hvordan en eventuell nasjonal fritidskortordning kan innføres på en treffsikker og effektiv måte.

Forslag nr. 8

Stortinget ber regjeringen styrke utlånssentralene for å sikre at alle barn og unge har tilgang på utstyr til idrett og fritidsaktiviteter, uavhengig av foreldrenes inntekt og hvor i landet de bor.

Svar:

Økonomi er en av flere faktorer som forklarer sosiale forskjeller i barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Gjennom utstyrssentraler kan barn, unge og familier låne eller leie sports- og fritidsutstyr til en rimelig pris. Ordningen bidrar til at familier som ikke har råd til å kjøpe utstyr kan delta i sosiale aktiviteter på lik linje med andre, og er et viktig tiltak for å redusere økonomiske barrierer for deltakelse.

Ifølge en kartlegging fra Rambøll av utstyrssentraler fra 2019, eksisterer det i dag om lag 370 utstyrssentraler i Norge. De eies og drives av ulike aktører, eksempelvis kommuner,

idrettslag, frivillige og humanitære organisasjoner, bedrifter og friluftsråd. Mange av disse er tilknyttet et større nettverk, eksempelvis BUA eller Skattkammeret (Kirkens Bymisjon).

Tilskudd gjennom *Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge*, som forvaltes av Bufdir, anses i dag som den viktigste finansieringskilden til utstyrssentraler, etterfulgt av kommunen. Tilskuddsordningen, hvor aktører blant annet kan søke om tilskudd til etablering og drift av utstyrssentraler, er i dag på om lag 370 mill. kroner, og er blitt styrket med om lag 260 mill. kroner siden 2014. Ordningen ble sist styrket med 46,5 mill. kroner i 2021. Tall fra Bufdir viser at om lag 2/3 av søknadene om tilskudd til utstyrssentraler, ble innvilget i 2020. I tillegg ble det i forbindelse med tilleggsproposisjonen Prop. 79 S (2020-2021) bevilget 20 mill. kroner til utstyrssentralene til BUA, Kirkens Bymisjon (Skattkammeret) og Frilager. Målet med ekstrabevilgningen er å tilrettelegge for at flere barn og unge skal kunne få låne utstyr til uteaktiviteter under pandemien.

Forslag nr. 9

Stortinget ber regjeringen opprette en tilskuddsordning for kommunene som skal gi gode og trygge bo- og oppvekstmiljøer i levekårsutsatte områder. Tilskuddet bør særlig rettes mot tiltak for barn og unge.

Svar:

Statens ansvar er først og fremst å sikre at kommunene har de rammebetingelsene og verktøyene de trenger for løse sine oppgaver på en god måte. I Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019-2023 fremhever regjeringen at kommunene i sin planlegging skal motvirke og forebygge opphopning av levekårsutfordringer.

Stat og kommuner samarbeider i dag om en særskilt innsats i enkelte områder i storbyene der det er en stor konsentrasjon av sammensatte levekårsutfordringer. Store deler av satsingene handler nettopp om å utvikle gode og trygge bo- og oppvekstmiljøer for barn og unge i levekårsutsatte områder. I 2021 foreslås det totalt om lag 208 mill. kroner til områdesatsinger i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger over syv departementers budsjetter.

Jeg viser også til *Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)* som ble lagt frem i oktober 2020, og som har som mål å gi trygge bo- og oppvekstmiljøer i levekårsutsatte områder.

I desember 2020 overrakte By- og levekårsutvalget NOU 2020:16 *Levekår i byer – Gode lokalsamfunn for alle* til kunnskaps- og integreringsministeren og kommunal- og moderniseringsministeren. Utvalget foreslår å opprette et tilskudd til gode og trygge bo- og oppvekstmiljøer. Regjeringen er i gang med å vurdere forslag til tiltak fra utvalget, og vil i den forbindelse også vurdere dette forslaget..

Forslag nr. 10

Stortinget ber regjeringen sørge for at bomiljøtilskuddet etableres som en separat statlig tilskuddsordning. Ordningen skal være uavhengig av tilskudd til områdesatsinger og utvides til levekårsutsatte områder hvor det ikke pågår områdesatsing. Tilskuddet skal rettes mot sameier, borettslag, organisasjoner og andre ikke-kommersielle aktører.

Svar:

Forslaget er i all hovedsak i tråd med et av forslagene til det regjeringsoppnevnte ekspertutvalget om levekårs- og integreringsutfordringer i byområder (By- og levekårsutvalget), jf. NOU 2020: 16. Utvalgets anbefalinger er nå på høring med frist 30. april 2021. Utvalgets forslag vil vurderes nærmere etter høringsinnspillene.

Forslag nr. 11

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre obligatorisk grøntregnskap for byene som minimum oppdateres hvert fjerde år

Svar:

Det er viktig at grønne områder for friluftsliv og rekreasjon ivaretas og utvikles ved fortettinger og nye byggeprosjekter i byene. Slike områder er viktige for innbyggernes helse og livskvalitet. Regjeringen ser det imidlertid ikke som hensiktsmessig å innføre krav om at kommunene skal utarbeide grøntregnskap for byene. Vi legger til grunn at grønne områder kan utvikles og ivaretas uten å rette et slikt krav overfor kommunene. Vi ser også at mange bykommuner fører en god oversikt over grøntområdene sine.

Forslag nr. 12

Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag til en lov om nærnatur som i stor og liten skala skal gi varig vern av områder som er viktige for friluftsliv og naturopplevelser i nærheten av der folk bor.

Svar:

Bevaring og utvikling av grønne områder i og ved byer og tettsteder er svært viktig for innbyggerens livskvalitet og helse. Parker og andre grønne områder gir naturopplevelse og rekreasjon, og de motiverer til fysisk aktivitet. I tillegg fungerer de ofte også som sosiale møteplasser. De grønne områdene bidrar også til naturmangfoldet i byene og tettstedene, og er ofte viktige landskapselementer. Friluftslivsområder i nærmiljøet er høyt prioritert i den statlige friluftslivspolitikken.

Det er kommunene, som planmyndighet, som har ansvaret for å ivareta grønne områder for friluftsliv, rekreasjon og naturmangfold i og ved byer og tettsteder. Plan- og bygningsloven er det viktigste verktøyet for å ta vare på nærnaturen i kommunene. Gjennom den kommunale arealplanleggingen har kommunene gode muligheter for å beskytte bymarka, byfjellet og mindre grøntområder. Statsforvalteren skal også vurdere konsekvenser for friluftslivs- og naturinteresser i arealsaker. Veiledning av kommunene om tilrettelegging og ivaretagelse av grønne områder i og ved byer og tettsteder, er høyt prioritert. Blant annet har prosjektet

kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder, som regjeringen startet opp i 2014, medført et vesentlig bedre kunnskapsgrunnlag om friluftslivsområdene i landets kommuner. Det pågående ferdselsåreprosjektet, som ledes av Miljødirektoratet, vil også øke kunnskapen om viktige stier, turveger og friluftslivsområder i kommunene.

Når det gjelder ivaretagelse og utvikling av grønne områder i nærmiljøet, er ordningen statlig sikring av friluftslivsområder et viktig virkemiddel. Når et område har fått status som statlig sikret friluftslivsområde, kan ikke området omdisponeres uten etter samtykke fra staten v/Miljødirektoratet. Årlig blir mellom 20 og 40 naturområder varig sikret på denne måten, der de fleste områdene ligger i eller i nær tilknytning til byer og tettsteder. Ordningen gir etter søknad statlig økonomisk støtte til kommuner og friluftsråd, slik at disse kan kjøpe opp konkrete områder for allmennhetens friluftsliv. Noen områder blir også tilgjengelige for friluftsliv gjennom varige avtaler med grunneiere. I tillegg kan kommunalt eide friluftslivsområder få status som statlig sikret friluftslivsområde, dersom kommunen ønsker dette, og dersom området tilfredsstiller kravene til slike områder. Dette vil da i praksis fungere som en form for vern av områdene. Dette er helt frivillig for kommunene, men vi ser at flere og flere kommuner ønsker å ivareta friluftslivsområdene sine på denne måten. Regjeringen mener at statlig sikring av friluftslivsområder en god og hensiktsmessig måte å ivareta friluftslivsområder i nærmiljøet på. I tillegg omfattes en stor del av skogsområdene rundt Oslo av markaloven. Loven trådte i kraft i 2009. Dette har gitt noen av de mest besøkte friluftslivsområdene i landet en varig beskyttelse.

Vern etter naturmangfoldloven vil ofte også innebære ivaretagelse av viktige friluftslivsområder i og ved byer og tettsteder. Naturmangfoldloven gir hjemmel for vern av natur i ulike kategorier og med ulikt restriksjonsnivå. Videre kan vi etter kulturminneloven verne kulturmiljøer der ofte også naturen er en integrert del.

På denne bakgrunn mener regjeringen at det er gode muligheter til å beskytte nærnaturen gjennom bruk av de virkemidlene vi allerede har. Regjeringen kan derfor ikke se behov for å etablere en egen lov om nærnatur.

Forslag nr. 13.

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innarbeide 10-minuttersprinsippet i formålsparagrafen til plan- og bygningsloven.

Svar:

10-minuttersprinsippet i planlegging innebærer at viktige målepunkt i hverdagen, som kollektivholdeplass, bydels-/lokalsenter, skole, barnehage, idrettsområde osv. skal kunne nås innenfor 10 minutters sykling eller gange. De statlige planretningslinjene for samordning av bolig-, areal- og transportplanlegging har føringer som bygger opp under dette prinsippet.

Formålsparagrafen i plan- og bygningsloven legger vekt på at loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner. Loven skal bidra til å sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter.

Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og det er krav om å beskrive konsekvenser for miljø og samfunn. § 1-1 femte ledd er en bestemmelse om at universell utforming, hensyn til barn og unges oppvekstsvilkår og estetisk utforming skal ivaretas i planlegging og utforming av det enkelte byggetiltak.

Plan- og bygningsloven bygger opp under det kommunale selvstyret. Loven skal sikre at nasjonale interesser og hensyn blir ivaretatt, men også sikre at kommunene har et handlingsrom for sine politiske prioriteringer. Det er etter min vurdering ikke nødvendig å endre formålsparagrafen i plan og bygningsloven slik den er i dag, dersom kommunen ønsker å bruke 10-minuttersprippet i sin planlegging. Det har de allerede handlingsrom til.

Forslag nr. 14

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en endring av plan- og bygningsloven slik at den stiller krav til blågrønn faktor i alle byområder.

Svar:

Kommunen kan sikre at blågrønne kvaliteter blir ivaretatt i både kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner gjennom å avsette arealer til f.eks. arealformålet blågrønnstruktur, fastsettes hensynsoner med rekkefølgekrav for opparbeiding av grønnstruktur, bevaring av grønnstruktur mv. Til arealformål og hensynssoner kan det dessuten stilles vilkår for bruk av arealene gjennom planbestemmelser. Kommunene har således flere verktøy de kan ta i bruk for å stille krav til blågrønne arealer og kvaliteten på disse i sine arealplaner

Med hilsen

Nikolai Astrup